

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № 64 КВ 10/17
Дата 16.02.18 г.

ДО

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

На Ваши № 13 - КД/17.01.2018 г. и
присъединен №21 – КД/23.01.2018 г.

СТАНОВИЩЕ

на Съюза на съдиите в България по искане на пленума на Върховния касационен съд за установяване на противоконституционност и несъответствие с чл. 6 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи на чл. 127, ал. 1, предложение предпоследно и последно от Наказателно-процесуалния кодекс, и по искане на пленума на Върховния касационен съд и на Висшия адвокатски съвет за обявяване на противоконституционност на чл. 411а, ал. 1, т. 4 от Наказателно-процесуалния кодекс

Уважаеми конституционни съдии,

Във връзка с покана за представяне на становище по искане пленума на Върховния касационен съд за установяване на противоконституционност и несъответствие с чл. 6 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи на чл. 127, ал. 1, предложение предпоследно и последно от Наказателно-процесуалния кодекс, и по искане на пленума на Върховния касационен съд и на Висшия адвокатски съвет за обявяване на противоконституционност на чл. 411а, ал. 1, т. 4 от Наказателно-процесуалния кодекс („НПК“) от Съюзът на съдиите в България учтиво молим да имате пред вид следното:

I. Считаме, че чрез така въведените промени в Закона за съдебната власт („ЗСВ“) и тези в Наказателно-процесуалния кодекс („НПК“) (обн. ДВ бр. 63/04.08.2017 г. и ДВ бр. 90/10.11.2017 г.) се създава извънреден съд, в противоречие на чл.119, ал.3 от Конституцията на Република България, принципите на правовата държава, на равенството на гражданите пред закона и на практиката на Конституционния съд.

В Решение №10/15.11.2011 г. по к. д. №6/2011 г. Конституционният съд развива критериите, по които се преценява дали един съд е извънреден или специализиран, като посочва, че „Конституцията и законодателството не съдържат легално определение на понятията „специализиран съд“ и „извънреден съд“ по смисъла на чл. 119, ал. 2 и 3 от Конституцията. Извънреден съд поначало действа извън определения ред и извън общите и специализираните съдилища; правораздава по новосъздадени специално за целта правила, извън общите процесуални правила, установени от съответния процесуален закон за този вид дела; съдиите в него не се избират съобразно установените условия и ред; създава се при извънредни обстоятелства поради възникнала обществена необходимост; действа през определен период от време и преследва предварително набелязана цел.“

В своето решение, с което Законът за Специалния съд е обявен за противоконституционен като несъвместим с принципа на правовата държава, тъй като създава извънреден съд, Конституционния съд на Словашката република прави опит да подбере критерии за разграничаване на специализирани от извънредни съдилища¹. Решението съдържа и кратък анализ на специализираните трибунали по държави, което би могло да послужи като сравнение. В същинската си аргументация словашкият Конституционен съд посочва, че „характерно за извънредните съдебни органи е, че правната регламентация на техния статут, подсъдност, дейност и организация по отношение на някои от посочените критерии се отличава от правната регламентация на статута, подсъдността, дейността и организацията на „стандартните“ съдилища до такава степен, че въпросният съдебен орган създава алтернативен елемент на съществуващата система на съдилищата (съдебната система). За разлика от „стандартните“ специализирани съдилища, в случая с извънредните съдилища посочените специфични черти на правната регламентация, на тяхното положение, дейност и организация почти винаги се обвързват със специално дефинирана подсъдност, обхващаща значителен властово-политически контекст“.

В ретроспекция е от значение да се припомнят мотивите и съображенията при въвеждането на идеята за специализиран наказателен съд през 2010 г. В този смисъл създаването на Специализирания наказателен съд („СпНС“) беше обявено като отговор на нуждата от повишаване на компетентността на съдиите по дела за обвинения, свързани с организираната престъпност. При разясняване на аргументите за това дадена материя да бъде прехвърлена към бъдещия наказателен съд и министър-председателят Бойко Борисов, и тогавашният главен прокурор Борис Велчев изразяват основателни опасения, относно включването на корупционни престъпления, извършени от висшия

¹ [http://www.sadebnopravo.bg/biblioteka/2018/1/5/-](http://www.sadebnopravo.bg/biblioteka/2018/1/5/)

ешелон на властта в компетентността на бъдещия съд². Нещо повече, в становището си от 20-ти декември 2010 г. Венецианската комисия приветства отхвърлянето на идеята бъдещият наказателен съд да разглежда дела срещу лица с имунитет³. Историческото наследство и политическата действителност в една държава не би следвало да се игнорират при вземането на важни законодателни решения. Българската история познава случаи на разправа на едни с други политически елити, размирни времена на преход и прокарване на законодателство, обслужващо дадени конкретни интереси в разрез с общото благо. Това е и действителността, която трябва да се съблюдава в общия стремеж към постигане на стабилна и в пълен смисъл правова държава. Поради тази причина, дори и да съществува и най-малкото съмнение, че даден механизъм би могъл да се използва и за осъществяване на „политически разчиствания“, такъв механизъм трябва да бъде отхвърлен за сметка на по-консервативен и безопасен, съобразен с конкретната политическа действителност. В допълнение, създаването на ред, при който висшите държавни служители биват съдени от съд, специализиран в материята на организираната престъпност е сигнал, който бележи разпад във възприятията за правова държава и демократичен политически ред.

С оспорената разпоредба се въвеждат на практика извънреден вид подсъдност за дела, разглеждани от СпНС, които попадат извън предметната подсъдност, посочена в т.1, 2 и 3 на чл. 411а, ал. 1 от НПК. Обичайната местна подсъдност ще бъде заобиколена единствено поради длъжностното качество на субекта на престъплението. Определянето на подсъдността на СпНС по този начин, тоест по субект, а не по предмет го характеризира като извънреден. Съдилища с различен вид специализация по правна материя – трудови, семейни, административни, се създават при наличие на конкретна обществена необходимост, за да се повиши качеството при разглеждане на съответната категория дела. Наред с тях, в правовата държава е допустимо да бъдат създавани и особени съдилища (със специализация съобразно субектите), каквито са например съдилищата за непълнолетните и военните. Софийският градски съд имаше особена компетентност по чл. 35, ал. 3 НПК по дела за обвинения срещу лица с имунитет и от членове на Министерския съвет, която беше изчерпателна – включваше всички престъпления, извършени от тази категория субекти. Настоящата законодателна уредба обаче смесва допустимите критерии за определяне на специална и особена компетентност. Смесването на специализация по материя със специализация по лица влиза в конфликт с идеята за ефективност на този вид организация на съдилищата и компрометира предварително заявената легитимна цел. На практика СпНС не се превръща в специализиран съд за определена категория правни субекти, а само за определени престъпления, извършени от тези субекти. Останалите престъпления, извършени от лица от категориите, изброени в чл. 411а, ал. 1, т. 4 НПК, продължават да се разглеждат от Софийския градски съд. Изземването само на част, а не на цялата

² „Дарик Нюз“ - <https://dariknews.bg/novini/bylgariia/specializiraniqt-syd-da-se-zanimava-s-organiziranata-prestypnost-585296/>; Правен свят - <http://legalworld.bg/21193.boris-velchev-specializiran-syd-samo-za-tejka-organizirana-prestypnost.html>

³ [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2010\)041-e; Item 43, paragraph 4;](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)041-e; Item 43, paragraph 4;)

особена компетентност на Софийския градски съд – за имуществени, стопански, корупционни, документни престъпления и такива срещу правосъдието, и предоставянето ѝ на СпНС, също е белег за извънредност, доколкото всяка избирателност и отклонение от въвеждането на общ принцип за всички дела, за всички субекти или за цяла категория субекти се схваща като политическо накърняване на институционалната независимост на съда. Още повече, съставлява и необосновано дисбалансиране на принципа за равенство на гражданите пред закона, гарантиран от чл. 6, ал. 2, изр. 1 от Конституцията. Много е важно да се подчертае, че когато едно законодателно решение е нетипично за съдоустройствената наука и практика и наред с това е неизчерпателно мотивирано, то, такова решение е на практика произволно. А такъв произвол е на собствено основание белег за извънредност и представлява заплаха за върховенството на правото и правата на гражданите.

В предходно становище⁴ по повод на промените в НПК от Съюза на съдиите в България сме имали възможност да изразим опасенията си, че зад така възложената специализация на СпНС липсва последователна аргументация. Не става ясно как възлагането на разглеждането на тези дела на специализирания съд, само по себе си, ще доведе до обезпечаване на качествената работа по същите дела и по какъв начин досегашната им подсъдност е пречила същите да се разследват и разглеждат качествено. Специализацията на съдиите и прокурорите в специализираните съд и прокуратура по отношение на делата за престъпления, извършени от участници в организирани престъпни групи в никакъв случай не обуславя и специализация по отношение на корупционните престъпления. В този смисъл качественото разследване и разглеждане на такива дела се обуславя от допълнително квалифициране на занимаващи се до момента с друг вид дела магистрати от специализираните съдилища и прокуратури. Още, в становището от юли 2017 г. сме подчертали, че не е видно от мотивите към законопроекта въобще да са отчетени заключенията от извършеният от ВКС в изпълнение на План за действие за изпълнение на препоръките от доклада на ЕК по Механизма за сътрудничество и проверка от м. януари 2016 г. анализ за резултатите от дейността на Специализирания наказателен съд и Апелативния специализиран наказателен съд за периода от 2012 г. до 2015 г.⁵ Това идва да покаже, че в мотивите и аргументацията, подкрепяща въвеждането на тези промени не е обоснована ситуация, с която съществуващите съдилища да не могат да се справят.

Несъответствията с посочените в Решение № 10/2011 г. критерии са налице и по отношение на условията и редът за назначаването на съдиите в СпНС, които се различават от тези, прилагани при назначаване на съдиите в цялата съдебна система. Нормите на ЗСВ, въведени със ЗИД на ЗСВ в ДВ бр. 90/10.11.2017 г. в чл. 100е и чл. 107б предвиждат правомощия на председателите на Апелативния специализиран наказателен съд и на Специализирания наказателен съд за командироване на магистрати от други съдебни райони, различаващи се от правомощията, които имат председателите на останалите апелативни и окръжни съдилища. Подобни правомощия

⁴ https://www.judgesbg.org/images/Stanovishte_ZIDNPK2017_.pdf

⁵ http://www.vks.bg/Docs/analiz_spec_sud_2012-2015.pdf

обуславят извънредния характер на съда и същевременно създават механизми за *подбиране* на съдии за определени дела. Независимо, че презумирането на добросъвестността на органите на власт е принцип, потвърден от Конституционния съд нееднократно⁶, целенасоченото създаване на извънреден ред, който дисбалансира системата на правомощия на съдебните органи, с цел командироването на съдии от всички инстанции и места в СпНС е категорично необосновано. Такова законодателно решение размества последователността и логиката на достъпа и израстването в съдебната система и поставя под съмнение добросъвестността на законодателя. Наред с подсъдността по субект, председателите в структурната на специализираните наказателни съдилища са в правото си да формират персоналия състав на съда в разрез с нормите на конкурсното начало и класирането при назначаване, повишаване или преместване, действащи за останалите съдии от системата.

Друго отклонение от общоустановените правила е, предвиденото в чл. 233, ал. 6 и в чл. 345, ал. 5 от ЗСВ, според което съдиите, прокурорите, следователите и съдебните служители в специализираните съдилища и прокуратури получават допълнително възнаграждение в размер, определен по утвърдени от съответната колегия на ВСС правила за индивидуална оценка на резултатите от дейността, но не повече от шест основни месечни възнаграждения годишно. Така магистратите и служителите от специализираните наказателни съдилища са поставени в привилегировано положение, спрямо тези от общите съдилища и специализирания военен съд. Получаването на допълнително възнаграждение за едните е поставено в зависимост от критерий „резултати от дейността“, а за останалите от критерия „натовареност“. Налице е различно третиране, което е белег за извънредност.

Следва да се отбележи, че възложената на Софийски градски съд особена компетентност за разглеждане на дела за престъпления, извършени от лица с имунитет и висши представители на изпълнителната власт, никога не е обуславяла извънредност на същия съд. СГС, като окръжен съд, е разглеждал в качеството си на първоинстанционен или въззивен съд дела за същите престъпления, извършени от всички останали лица. Нито статутът на съдиите в СГС, нито начинът за техния подбор не са се отличавали значително от действащите общи правила по отношение на останалите съдии в окръжните съдилища.

Поради гореизброените съображения считаме, че така устроени СпНС и АСпНС имат характеристиките на извънредни съдилища.

II. По отношение на противоконституционността и несъответствието с чл. 6 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи на чл. 127, ал. 1, предложение предпоследно и последно от НПК, считаме, че създаването на възможност за въвеждането на доказателствен материал, който не е събран чрез предвидени в наказателно-процесуалния закон способности, а е събран и проверен от други държавни органи и по друг процесуален ред противоречи на Конституцията като цяло и конкретно на разпоредбата на чл. 121, ал. 1 от Конституцията и на принципите на

⁶ В Решения №10/15.11.11. г. по к.д. №6/11 г. и №1/2005 г. по к.д. №8/04 г.

наказателния процес. Принципно положение в наказателния процес е, че способите за доказване са предвидени изчерпателно, тъй като в по-голямата си част са свързани с ограничаване на права и свободи на граждани. Поради тази причина разпоредбите, които ги регламентират не могат и не би следвало да се тълкуват разширително. Не би следвало да се придава характер на процесуална дейност на изготвянето на доклади от външни за наказателно-процесуалната система органи. Подобно законодателно решение е в рязко противоречие с принципите на наказателния процес, както и с принципите за равнопоставеност на страните в процеса, гарантирани от българското законодателство и от чл. 6 на Конвенцията.

Разпоредбата противоречи и на чл. 31, ал. 3 от КРБ. Съгласно цитираната разпоредба обвиняемият се смята за невинен до установяване на противното с влязла в сила присъда. От езиковото тълкуване може да се направи извод, че презумпцията за невиновност е предвидена в защита на обвиняемия и тя поражда своето действие, от момента, в който едно лице има качеството на обвиняем. Това става, когато формално лицето е привлечено като обвиняем или с първото действие, насочено срещу него. В разпоредбата, оспорена от ВКС са посочени документи, които са съставени преди да има привлечен обвиняем, като е предвидено те да се ползват в процеса, поради което директно е засегната презумпцията за невиновност. На същото основание намираме, че може да се поддържа тезата за несъответствие на чл. 127, ал. 1 от НПК с разпоредбата на чл. 6, ал. 2 от ЕКЗПЧОС, тъй като в процеса се ползват доказателства, създадени преди да имаме обвиняемо лице. Излиза, че констатациите за нарушения са предварителни, което е директно нарушение на презумпцията за невиновност.

гр. София,
16.02.2018 г.

Атанас Атанасов
Председател на УС на ССБ